

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน” เป็นการศึกษาถึงพัฒนาการของกลุ่มจนเป็นวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาของกลุ่มจนเป็นวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนแนวนโยบายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและทบทวน แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลงานวิจัยที่มีผู้เรียบเรียงไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยและการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 พระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่ม

2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการบริหารและการจัดการ

2.1.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ

2.1.6 วิธีชีวิตชนเผ่าปกากะญอ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 พระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน

ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการ โดยคนในชุมชนเพื่อการจัดการ "ทุน" ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน เป็นการเชื่อมโยงการผลิตทางการเกษตร การแปรรูปและการตลาดของชุมชนให้เป็นกระบวนการเดียวกัน ไม่แยกส่วนและแบ่งบทบาท โดยเน้นวิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้ คือเน้นการทำวิสาหกิจชุมชนเพื่อพอกินพอใช้ก่อน แล้วพัฒนาไปสู่การจัดการเชิงธุรกิจเป็นการสร้าง ฐานรากเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ทำทดแทนสิ่งที่ซื้อมาจากตลาดให้มากที่สุด และหากนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดต้องเรียนรู้การจัดการและกลไกของตลาดให้ดี ซึ่งมีความแตกต่างจากธุรกิจอื่น ที่ส่วนใหญ่มุ่งแสวงหาผลกำไร

เป็นหลักและอาจจะไม่ให้ความสำคัญต่อผลเสียที่อาจเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและสังคมเท่าที่ควร แต่วิสาหกิจชุมชนเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเป็นการประกอบการบนพื้นฐานการใช้ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่าเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน โดยมุ่งประโยชน์ทางสังคมแก่ชุมชนมากกว่าการแสวงหากำไรสูงสุดมุ่งต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ การมีสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนและมุ่งต่อการรักษาระบบนิเวศน์ของสังคมโดยรวม โดยมีเครือข่ายเชื่อมโยงกัน รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย (สำนักพัฒนาเกษตร, 2547)

ประเภทของวิสาหกิจชุมชน (สำนักพัฒนาเกษตร, 2547)

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน ผลิต แปรรูป การดำเนินการต่างๆเพื่อกินเพื่อใช้ในครอบครัวในชุมชนเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน
2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า การดำเนินการอย่างเป็นระบบและด้วยรูปแบบที่ทันสมัย ใช้ทุนและเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองชุมชน เครือข่าย และตลาดในวงกว้าง

องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน (สำนักพัฒนาเกษตร, 2547)

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆอย่างมีระบบ
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

ความเป็นมาของพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 เกิดจากการนำเสนอของตัวแทนเครือข่ายองค์กรชุมชนทั่วประเทศ ร่วมกับมูลนิธิหมู่บ้านและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อต้นปี พ.ศ.2544 เพื่อรองรับกระแสการเคลื่อนไหวของกระบวนการความคิดในการประกอบวิสาหกิจ เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แต่งตั้งตัวแทนเครือข่ายองค์กรดังกล่าว ร่วมกับผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเป็น "คณะกรรมการพิจารณากร่างพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ..." ในคราวที่มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณากร่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ใช้ชื่อร่างกฎหมายฉบับนี้ว่า "ร่างพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ." แต่เมื่อทำการพิจารณากร่างได้เปลี่ยนมาใช้ชื่อ "ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ...") ซึ่งคณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณากร่างแล้วเสร็จเสนอต่อคณะรัฐมนตรีและที่ประชุม

คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติหลักการ เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2544 ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ ภายหลังจากมีมติอนุมัติหลักการ คณะรัฐมนตรีได้ส่งร่างฯ ไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อตรวจพิจารณารายละเอียดตามขั้นตอนของกฎหมาย และต่อมาได้เสนอเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา ผ่านกระบวนการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ได้ลงมติเห็นชอบเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2547 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2548 โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 122 ตอนที่ 6ก เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 โดยให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ ตั้งแต่วันที่ 19 มกราคม 2548 เป็นต้นไป (สำนักพัฒนาเกษตร, 2547)

หลักการของวิสาหกิจชุมชน

เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจำนวนหนึ่งอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น (สำนักพัฒนาเกษตร, 2547)

การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (สำนักพัฒนาเกษตร, 2547)

กฎหมายกำหนดให้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างครบวงจรในทุกระดับ กล่าวคือ

1. **ระดับปฐมภูมิ** ส่งเสริมการจัดตั้ง การให้ความรู้ การศึกษาวิจัย ในการนำทุนชุมชนมาใช้ให้เหมาะสม การร่วมมือกันในกลุ่มชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้
2. **ระดับสูงขึ้น** ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การรักษาคุณภาพ การศึกษาวิจัย เทคโนโลยีและการตลาด การสร้างความเชื่อถือทางธุรกิจ และความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค การประสานงานแหล่งเงินทุน เพื่อให้สามารถเป็นผู้ประกอบการหรือพัฒนาไปสู่การประกอบธุรกิจขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป
3. **การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน** รัฐจะให้การสนับสนุนการจัดตั้งการประกอบการ การตลาด ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย หรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน

ประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชน (สำนักพัฒนาเกษตร, 2547)

1. การรวมตัวกันของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีความมั่นคงได้รับการรับรองตามกฎหมาย
2. การส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาความสามารถในการจัดการ ตรง

ตามความต้องการที่แท้จริง

3. ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ มีความพร้อมที่จะพัฒนา
สำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจ ให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม และทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ดุสิต (2535) ให้นิยามการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความร่วมมือ การประสานงานและความรับผิดชอบ พัฒนาท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นิรันดร์ (2527) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วม ตามลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ประการดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Inclusive organization) เช่น การรวมกลุ่มเยาวชน การรวมกลุ่มอาชีพ เป็นต้น
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative organization) เช่น กรรมการกลุ่ม กรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (Open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-representative organization) เช่น สถาบัน หรือหน่วยงาน

นอกจากนั้น Bhasin (1971) อังโดยไสว (2544) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ลักษณะการวางแผนของโครงการว่าสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนหรือไม่ รูปแบบการสืบค้นหาความต้องการของประชาชนของผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงจัดการอบรมแก่ผู้นำในชุมชนหรือไม่ รวมทั้งการสร้างองค์กรประชาชนในชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามาระบุปัญหา ความต้องการวางแผนกำหนดกิจกรรม และ ปฏิบัติงานตามแผนด้วยตนเอง ซึ่งผลของการกระทำดังกล่าว ประชาชนจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่กำหนดไว้

นรินทร์ อังโดยอรรณ (2541) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา จะเห็นว่ากิจกรรมการพัฒนาใดๆก็ตาม หากประชาชนไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและลงมือดำเนิน

กิจกรรมด้วยตนเองแล้วกิจกรรมนั้นก็อาจสำเร็จและดำรงอยู่ได้ แต่ถ้าหากว่าประชาชนมีความรู้ เข้าใจในกระบวนการอย่างถ่องแท้ จะสามารถมองเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน ทั้งยังได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ จนเกิดความตระหนักในปัญหาของตนเองและค้นหาทางแก้ไขเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนเกิดการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วม อาจเกิดจากหลายๆสาเหตุ ดังต่อไปนี้

1. ความศรัทธา ที่มีต่อบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การสร้างโบสถ์ วิหาร
2. อำนาจบังคับ ความเกรงกลัว จากบุคคลหรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ ผู้ถูกบีบบังคับ มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ โดยไม่เต็มใจ
3. ความสนใจ เกิดจากกลุ่มที่มีความสนใจ ที่ต้องกัน
4. การเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดจากการตกลงใจร่วมกัน ที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชน ไปในทางที่พึงปรารถนา

กล่าวโดยสรุปแล้ว รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรจะเป็นดังนี้

รูปแบบการมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการควบคุมและประเมินผล

ลักษณะการมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมเกิดจากเบื้องบนและเบื้องล่าง
2. แรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม (สมัครใจหรือบังคับ)
3. ช่องทางการมีส่วนร่วม
 - โดยทางตรงหรือทางอ้อม
 - บังคับหรือกลุ่มทางการหรือไม่เป็นทางการ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงหมายถึง กระบวนการที่สมาชิกของกลุ่มมีความสมัครใจ ในการ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุถึงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางและเป้าหมายที่ที่พึง ประสงค์ร่วมกัน ในการวิจัย จึงได้นำเอาแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมมาทำการศึกษา เพื่อศึกษา ถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีผลต่อการบริหารกลุ่ม เนื่องจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกนั้น เป็น

ตัวแปรสำคัญในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ในการที่จะทำให้กลุ่มนั้นสามารถไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้

2.1.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่ม

“กลุ่ม” หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่เสมอ มีความสนใจในกิจกรรมร่วมกัน และมีความรู้สึกร่วมกันบางอย่างคล้าย ๆ กัน ซึ่งแบ่งลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มสมาชิกออกเป็น 2 ประเภท คือ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2545)

1. กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) เป็นกลุ่มขนาดเล็ก ที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความเป็นกันเอง ไม่มีกฎเกณฑ์ ระเบียบที่แน่นอนตายตัวในการอยู่ร่วมกัน เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

2. กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) เป็นกลุ่มขนาดใหญ่ที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันด้วยกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ ไม่มีความใกล้ชิดกันเท่าที่ควร สมาชิกของกลุ่มมีความสัมพันธ์กันแบบเป็นทางการ มากกว่าความสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มพ่อค้า กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น

สถาบันวิจัยและพัฒนา (2540) อ้างโดย ศักดิ์ชัย (2546) ได้ให้ความหมายของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน หลายความหมาย ดังนี้

1. กลุ่มหรือองค์กรชุมชน ในความหมายของการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ชนาคารข้าว เป็นต้น

2. กลุ่มหรือองค์กรชุมชน ในความหมายของการรวมกิจกรรมหลายๆกิจกรรมในหมู่บ้านเข้าด้วยกัน

3. กลุ่มหรือองค์กรชุมชน ในความหมายของการประสานกิจกรรมเหมือนกันในต่างหมู่บ้าน เป็นเครือข่ายกิจกรรมต่างหมู่บ้าน

4. กลุ่มหรือองค์กรชุมชน ในความหมายของการต่อรองกับรัฐบาลหรือผลประโยชน์ร่วมของชาวบ้านในหลายๆหมู่บ้าน

สถาบันวิจัยและพัฒนา (2540) อ้างโดย ศักดิ์ชัย (2546) จำแนกองค์ประกอบในการดำรงอยู่ของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน ได้แก่

1. การมีอุดมการณ์ร่วมกัน หมายถึง การที่ชุมชนมีทัศนะต่อสังคม ต่อชุมชนร่วมกัน โดยอุดมการณ์เป็นสิ่งสำคัญ ที่จะยึดเหนี่ยวทิศทางกรรวมกลุ่ม การกำหนดเป้าหมายระยะยาว จะทำให้อุดมการณ์ในการรวมตัวกันดีขึ้น

2. การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน

3. การมีผลประโยชน์ร่วมกัน
 4. คน เป็นองค์ประกอบสำคัญของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน ได้แก่ ผู้นำ สมาชิก และชาวบ้านทั่วไป
 5. การบริหารจัดการ เป็นตัวชี้วัดถึงความเข้มแข็งของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน โดยอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพ คือ โครงสร้างบทบาทหน้าที่ สถานที่และอุปกรณ์ กฎ กติกา ข้อตกลงร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน การสื่อสารระหว่างผู้นำและสมาชิกกลุ่มหรือองค์กร ตลอดจนการควบคุมตรวจสอบ
 6. กิจกรรม คือ ความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานของกลุ่ม ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์
 7. กองทุน คือ งบประมาณ ค่าใช้จ่าย ที่ใช้ในการดำเนินงานของกลุ่ม
- งานวิจัยนี้ สรุปว่า กลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาทำกิจกรรมร่วมกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และเอื้อประโยชน์ให้แก่เหล่าสมาชิกตามเงื่อนไขของกลุ่ม โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การดำเนินกิจกรรมของสมาชิก ภายใต้กติกาที่ตั้งขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิก
- การพัฒนา กลุ่ม เป็นกระบวนการ การเปลี่ยนแปลง การเคลื่อนไหว จากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า การพัฒนา กลุ่ม นั้นเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันก็ให้สมาชิกในกลุ่ม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่น และขจัดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในกลุ่ม กลุ่มจึงจะประสบความสำเร็จได้

2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการบริหารและการจัดการ

ศาสตราจารย์ Peter. F Drucker กล่าวว่า การบริหาร คือ การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นปัจจัยในการปฏิบัติงาน (สุภาพรณ, 2548)

สมคิด (2538) ให้ความเห็นว่าการจัดการเป็นศิลป์ในการใช้ทรัพยากรขององค์กร ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยปัจจัยในการบริหารองค์กรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. คนหรือบุคคล (Man) เป็นปัจจัยที่สำคัญของการบริหารงานหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ จำเป็นต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อองค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆ
2. เงิน (Money) หน่วยงานจำเป็นที่จะต้องมีงบประมาณเพื่อการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมาย

3. ทรัพยากรหรือวัสดุ (Material) การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์ หรือทรัพยากร เป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหารงาน

4. การจัดการ (Management) การบริหารจำเป็นต้องมีการทำงานเป็นระบบ มีการจัดการที่ดี แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ การควบคุม ตรวจสอบรายงานเป็นไปอย่างมีระบบ ตามขั้นตอน มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่แน่ชัด

จึงกล่าวได้ว่า การบริหารหมายถึง การร่วมมือกันดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งภายในองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้และในการที่จะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นั้นจะต้อง อาศัยกระบวนการจัดการ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การจัดการกำลังคน การสั่งการ และการควบคุม

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดวิธีทางที่จะปฏิบัติไว้ เป็นการล่วงหน้า ซึ่งจะทำให้เป็นผลสำเร็จตามต้องการ การวางแผนประกอบด้วย กระบวนการนึกคิดที่สมบูรณ์และเป็นสาระถูกต้อง พัฒนากลยุทธ์ จัดทำแผนงาน จัดสรรการใช้ทรัพยากรต่างๆ กำหนดวิธีปฏิบัติ และแนวนโยบายที่ดีที่สุดสำหรับองค์กรของตน ภายหลังจากการที่ได้มีการวิเคราะห์และคาดการณ์สภาพเหตุการณ์ต่างๆอย่างระมัดระวังและรอบคอบที่สุด

2. การจัดองค์กร (Organizing) หมายถึง ภาระในการกำหนด จัดเตรียมความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การจัดการกำลังคน (Staffing) หมายถึง การคัดเลือก บรรจุคนเข้าทำงาน และชำระรักษาให้คนมีประสิทธิภาพอยู่ในองค์กร

4. การสั่งการ (Directing) หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้การกระทำต่างๆของทุกฝ่ายในองค์กร เป็นไปในทางที่จะส่งเสริมให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

5. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การบังคับหรือกำกับให้การทำงานต่างๆ เป็นไปตามแผน

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กล่าวโดยสรุป ได้ว่า การบริหาร หมายถึง การร่วมมือกันดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งภายในองค์กร เพื่อให้วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยการใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการบริหารงานในองค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น กระบวนการจัดการ (Management) ที่ดีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดการกำลังคน (Staffing) การสั่งการ (Directing) ตลอดจนการควบคุม (Controlling) เพื่อนำไปสู่การใช้ทรัพยากรขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันได้แก่ คน (Man) เงินทุน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และทรัพยากรอื่นๆที่สามารถทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือองค์กร

การศึกษาพัฒนาการของกลุ่ม มีความจำเป็นต้องศึกษาควบคู่ไปกับกระบวนการบริหารจัดการ เพราะองค์กรที่มีความเข้มแข็งหรือดำรงอยู่ได้ จะต้องมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา มีการปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่นการทำงานได้ และเมื่อกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมมาในระยะเวลาหนึ่ง กลุ่มจะมีการขยายกิจกรรม ตลอดจนการเพิ่มวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการบริหารที่ดี จะสามารถนำกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ และนำไปสู่เป้าหมายที่องค์กรได้วางไว้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะต้องอาศัยองค์ประกอบของกลุ่มร่วมด้วย โดยเฉพาะความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวและการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในองค์กร

2.1.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ

การบริหารจัดการ หรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มีองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่จะมีส่วนให้ งานสำเร็จลุล่วงหรือเป็นไปตามที่คาดหวังคือ ผู้นำ ที่จะเป็นผู้ควบคุม ดูแล วางแผน และนำองค์กร ไปสู่วัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้

ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่สามารถชักจูงหรือชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงานสำเร็จตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ผู้นำ เป็นบุคคลที่นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่องค์กร คู่ท้องถิ่น คู่ชุมชน เป็นผู้ที่บุคคลในชุมชน ยกย่อง นับถือ สามารถชักจูงและก่อให้เกิดแรงศรัทธาในกลุ่มคน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ ส่วนรวม มีทัศนคติที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หรือในความหมายของผู้นำกลุ่ม ผู้นำจะเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจ และได้รับมอบหมายจากกลุ่มให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานภารกิจ และความสัมพันธ์ของสมาชิก เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์กรเป็นสำคัญ

Kotter (1990) อ้างโดย สุเทพ (2545) กล่าวว่า มักพบว่า “leadership” (ภาวะผู้นำ) กับคำว่า “management” (การบริหารจัดการ) ในภาษาอังกฤษสามารถใช้แทนกันได้ แต่ในภาษาไทยเมื่อพูดถึง การบริหารจัดการ มักจะมองถึงการดำเนินงานตามหน้าที่หลัก ซึ่งเป็นกลไกปกติขององค์กร เช่น การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การอำนวยการ (directing) และกำกับ ควบคุม (controlling) ในขณะที่ภาวะผู้นำ หรือการเป็นผู้นำ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลง (change) การสร้างแรงดลใจ (inspiration) การสร้าง แรงจูงใจ (motivation) และการใช้อำนาจเชิงอิทธิพล (influence)

Kotter เชื่อว่า ผู้เป็นหัวหน้าหน่วยงานจำเป็นต้องรอบรู้ทั้งด้านการบริหารจัดการ (management) ควบคู่ไปกับการมีภาวะผู้นำ (leadership) เพราะต่างก็มีความสำคัญ และจำเป็นต้อง องค์กร โดยที่การบริหารที่ดี จะช่วยให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ต่อพนักงาน และบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ขณะเดียวกันองค์กรก็จำเป็นต้องมีผู้นำ

ที่เข้มแข็ง สามารถกำหนดทิศทาง ค่านิยม และวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ดี พร้อมทั้งสามารถก่อให้เกิดแรงคล้อยและแรงจูงใจขึ้นในตัวพนักงาน ให้มาทำงานร่วมกันอย่างมีชีวิตชีวาอีกด้วย

บทบาทหน้าที่ของผู้นำ

1. เป็นศูนย์กลางของสมาชิกภายในกลุ่ม หมายถึง การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกในกลุ่ม เป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่ม ทำให้มีความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
2. เป็นผู้นำพาให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ หมายถึง เป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมกระบวนการทำงาน การแบ่งภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
3. เป็นผู้ประสานงานที่ดี หมายถึง เป็นผู้ติดต่อประสานงาน อำนวยความสะดวก และบำรุงขวัญและกำลังใจของสมาชิกกลุ่ม

สรุปได้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่สามารถชักจูงหรือชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้นำจำเป็นต้องรอบรู้ทั้งด้านการบริหารจัดการ (management) ควบคู่ไปกับการมีภาวะผู้นำ (leadership) มีความเข้มแข็ง สามารถกำหนดทิศทาง ค่านิยม และวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ดี พร้อมทั้งสามารถก่อให้เกิดแรงคล้อยและแรงจูงใจขึ้นในตัวสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ดังนั้น ผู้นำ จึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทีม ในการบริหาร โดยมีหน้าที่เป็นผู้ควบคุม ดูแล วางแผน และนำองค์กรไปสู่วัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ ผู้นำจะเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจ และได้รับมอบหมายจากกลุ่มให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานภารกิจและความสัมพันธ์ของสมาชิก เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์กรเป็นสำคัญ

2.1.6 วิถีชีวิตชนเผ่าปกากะญอ

วัฒนธรรมการทอผ้าของชนเผ่าปกากะญอนั้น เป็นการเรียนรู้จากการสืบทอดจากบรรพบุรุษของชนเผ่าปกากะญอตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน จนได้รับสมญาว่า เป็นนักทอ (พอลและอีเลน ลูวิส, 2528 อ้างโดย ฤชอร, 2544) ซึ่งสตรีชนเผ่าปกากะญอจะได้รับการสืบทอดบทบาทในการจัดหาและถักทอเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสำหรับคนในครัวเรือน ทุกครัวเรือนเด็กสาวหากมีอายุ 5 ขวบ จะต้องเรียนรู้วิธีการทอผ้าจากแม่ ดังนั้นผู้หญิงชนเผ่าปกากะญอจะต้องทอผ้าเป็นทุกคน ได้สอดคล้องตลอดตามคติความเชื่อและให้สืบตามวัสดุท้องถิ่นที่มาใช้ทำสีย้อมผ้า ซึ่งการทอผ้าการทอผ้าของชนเผ่าปกากะญอแตกต่างจากการทอทั่วไป มีเอกลักษณ์เฉพาะ คือผ้าที่ทอจะมีขนาดเล็ก แคมเนื่องจากการทอผ้าของชนเผ่าปกากะญอจะทอด้วยกี่เอว อุปกรณ์ในการทอมีไม่มากนัก เช่น กี่ทอเอว ผ้าฝ้าย ฝ้าย เป็นต้น แม้บางแห่งจะได้รับการส่งเสริมให้มีการทอผ้าแบบกี่กระตุก แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากผ้าทอที่ได้ ไม่อำนวยต่อรูปแบบการตัดเย็บเครื่องแต่งกายประจำเผ่า

ของปกากะกอก การใส่ลวดลายและสีบนผืนผ้าที่เขียนแบบมาจากวิถีชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติ ตามแต่ความคิดของแต่ละคนที่จะคิดเอง มีการปลูกฝ้ายเอง และย้อมฝ้ายเองจากสีธรรมชาติ เช่น สีของเปลือกไม้ให้สีน้ำตาล สีของใบไม้ให้สีเขียว สีของดอกอัญชันให้สีม่วง ดินโคลน เป็นต้น และประเพณีการสวมใส่เสื้อผ้าก็ยังคงอนุรักษ์ไว้ จากความเชื่อและการให้เกียรติในการใช้เครื่องนุ่งห่ม หากมีประเพณีที่สำคัญในชุมชน ชนเผ่าปกากะกอกทุกคนจะต้องแต่งกายประจำเผ่าของตนเอง เนื่องจากมีความเชื่อในการสวมใส่ว่าหากสวมใส่เสื้อผ้าในการประกอบพิธีต่างๆ จะทำให้ชีวิตดี และทำให้การประกอบพิธีต่างๆ มีความศักดิ์สิทธิ์ ชนเผ่าปกากะกอกจะมีเอกลักษณ์ในการแต่งกาย ที่ยังคงยึดถือวัฒนธรรมและประเพณีนี้อย่างเคร่งครัด โดยการแต่งกายของผู้หญิงสาวจะสวมชุดยาวสีขาว และผู้หญิงที่แต่งงานแล้วก็จะสวมใส่เสื้อคนละท่อน คือนุ่งผ้าซิ่นและเสื้อที่ทอขึ้นใช้เอง สาเหตุที่ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วต้องนุ่งคนละท่อนเพราะเป็นการให้เกียรติแก่ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน

ชนเผ่าปกากะกอกเป็นกลุ่มชนที่มีความสามารถในการทอผ้า ดังจะเห็นได้จากเครื่องใช้ของชนเผ่าปกากะกอกหลายอย่าง ล้วนมีสีสันทึบและลวดลายสวยงาม เช่น ผ้าซิ่น ถูย่าม ผ้าโพกศีรษะ (วิบูลย์, 2540) การทอผ้าของชนเผ่าปกากะกอกนั้น เป็นคุณสมบัติของหญิงสาวชนเผ่าปกากะกอกทุกคน หากหญิงคนใดทอผ้าไม่เป็นจะไม่มีโอกาสได้แต่งงาน เพราะนอกจากการทอผ้าเพื่อสวมใส่เองแล้ว ยังมีบทบาทในการทอสำหรับเจ้าบ่าวใส่ในวันแต่งงานอีกด้วย (สุจริตลักษณ์, 2536)

จากการที่ชนเผ่าปกากะกอกต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ แม่น้ำลำธาร ขุนเขาป่าไม้ในการดำรงชีวิต ชนเผ่าปกากะกอกจึงมีความผูกพันกับป่า รักและหวงแหนธรรมชาติมาก ดังนั้นเมื่อนำวิถีธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ จึงได้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้เพื่อสืบต่อลูกหลานในอนาคต เมื่อนำมาใช้ก็จะทำการทดแทนเพื่อไม่ให้หมดไป และได้ส่งต่อลูกหลานสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จันทนา (2538) ศึกษาถึงปัจจัยบางประการที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัจจัยที่มีผลทำให้การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาประสบผลสำเร็จคือ ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำกลุ่มในการช่วยสมาชิกตัดสินใจที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะของสมาชิกด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกกลุ่มและการรับรู้วัตถุประสงค์การดำเนินงานกลุ่ม ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่ม คือ กลุ่มมีการจัดประชุม พร้อมทั้งมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่ม การร่วมกันแสดงความ

คิดเห็นในการแก้ไขปัญหาต่างๆ และปัจจัยเกี่ยวกับสถานการณ์กลุ่ม ได้แก่ การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เพื่อจ่ายเป็นเงินปันผลเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกอย่างยุติธรรม

ซึ่งสอดคล้องกับ โจมานัส (2540) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการดำเนินธุรกิจชุมชน พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 10 ประการ ได้แก่ 1.ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการเป็นเจ้าของธุรกิจร่วมกัน 2.ปัจจัยเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นผู้กำหนดบทบาทและนโยบายในการดำเนินกิจการ 3.ปัจจัยเกี่ยวกับสมาชิก ควรมีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรม มีความเชื่อมั่นในผู้นำและธุรกิจ ตลอดจนการร่วมกันแก้ไขปัญหา 4.ปัจจัยที่เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ 5.ปัจจัยด้านเงินทุน มีการระดมทุนภายใน ฟังพาดตนเองเป็นหลัก 6.ปัจจัยการบริหารจัดการ มีโครงสร้างและรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจน มีความโปร่งใส 7.ปัจจัยด้านการผลิต คือมีความพร้อมในด้านปัจจัยการผลิต 8. ปัจจัยด้านแรงงาน มีแรงงานที่มีทักษะฝีมือและความชำนาญในการผลิตอยู่ในชุมชน 9.ปัจจัยด้านการตลาด มีตลาดรองรับสินค้าที่แน่นอน 10.ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสาร การกระจายข้อมูลข่าวสารของธุรกิจ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารให้สมาชิกทราบ รวมทั้งการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากภายนอก เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของตลาดและแนวโน้มสินค้าที่ผลิตของชุมชน

เช่นเดียวกับ บุปผา (2538) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดลำปาง พบว่า ระดับการศึกษาและการมีตำแหน่งอื่นในหมู่บ้านของประธานกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงขนาดของกลุ่ม ความร่วมมือกันของสมาชิก สถานการณ์ของกลุ่ม ได้แก่ ความชัดเจนตามโครงสร้างของงาน การมีอำนาจในตำแหน่งของประธานกลุ่ม และลักษณะส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีผลต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ในทำนองเดียวกัน พรหมพันธุ์ (2543) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ อายุและระดับการศึกษา ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม การติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และการดำรงตำแหน่งสังคม ส่วนปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้รวม รายได้นอกภาค การเกษตร รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และการดำเนินธุรกิจส่วนรวมของกลุ่ม มีผลต่อระดับความสำเร็จของกลุ่ม ปัญหาของกลุ่ม คือ การขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจกลุ่มขาดการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ขาดความรู้ในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร รวมทั้งการถนอมอาหาร ขาดตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และยังขาดวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

ส่วน รัตนา (2544) ได้ศึกษาการจัดการและปัจจัยที่มีผลต่อระบบธุรกิจข้าวกล้องในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าการบริหารจัดการกับปริมาณการผลิตที่ไม่แน่นอน จะลดความเสี่ยงของ

ธุรกิจโดยการทดแทนผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะใกล้เคียง หรือการว่าจ้าง นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับ การสำรวจตลาด เพื่อรองรับการผลิต และมีการจัดการและวางแผนการผลิตอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณา ปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) สถานที่จัดจำหน่าย (Place) และ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ (Promotion)

พีระพงษ์ (2546) ศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมของกลุ่มชุมชนในโครงการ “หนึ่ง ตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จังหวัดเชียงใหม่ คือ การจัดทำระบบบัญชี เงินทุนในการดำเนินงานกลุ่ม ชุมชน และการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชน โดยมีการเพิ่มศักยภาพกลุ่มในด้านการมี ส่วนร่วม การบริหารจัดการ และการจัดหาตลาดรองรับ รวมถึงการสนับสนุนด้านเงินทุน และลด ขั้นตอนในการขอรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์

สำหรับ ศักดิ์ชัย (2546) ได้ศึกษาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน หมู่บ้าน บ้านศรีบุญเรือง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร จัดการ ประกอบด้วย 1.การทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและกฎเกณฑ์ของกองทุนหมู่บ้านที่ กำหนดจากส่วนกลาง 2.การปรับแนวทางการบริหารกองทุนให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของชุมชน 3. การปรับระเบียบข้อบังคับให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของชาวบ้าน 4.มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ให้ เหมาะสมกับประสบการณ์และความสามารถของคณะกรรมการ 5.การเพิ่มความรู้และทักษะที่ จำเป็นของคณะกรรมการ 6.การเพิ่มค่าตอบแทนของคณะกรรมการ 7.การกำหนดมาตรการการตัด เบี้ยประชุม เพื่อให้คณะกรรมการเข้าร่วมประชุมประจำเดือน 8.มีการบันทึกการประชุมเพื่อใช้ในการ อ้างอิงและจัดทำแผน 9.กำหนดแนวทางการทำงานเป็นการเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไป 10.มี แนวทางการติดตามเร่งรัดหนี้สินแบบประนีประนอม 11.การระดมทุนสำรองในรูปของเงินสัจจะ

สันติกรณ์ (2547) พบว่า ศักยภาพการจัดการของกลุ่มแม่บ้านแปรรูปมันฝรั่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นสำคัญคือ มีการใช้วัตถุดิบในพื้นที่ กลุ่มมีการประสานงานกับ หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องจนได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จนสามารถพัฒนาคุณภาพ ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ส่งออกสู่ตลาด ซึ่งเน้นตลาดในท้องถิ่นและมีปริมาณส่งออกสอดคล้อง กับความต้องการของตลาด รวมทั้งการได้รับการคัดสรรให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดย มีเงื่อนไข คือ วิทยาลัยของกลุ่ม การมีความสามารถในการประสานงาน การมีส่วนร่วมของสมาชิก

สุภาพรรณ (2548) ศึกษาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของบ้านป่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบของการบริหารจัดการ คือ 1.มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร กองทุนโดยมีการแบ่งบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ 2.มีการวางกฎระเบียบการบริหารจัดการ ของกองทุน 3.มีการประชุมเพื่อวางแผนการทำงานอย่างต่อเนื่อง 4.มีการดำเนินงานตามแผนงาน ของกองทุน 5.มีการติดตามและประเมินผลการทำงาน ซึ่งผลการวิจัยยังพบอีกว่า ปัจจัยที่มีผลต่อ

การบริหารจัดการกองทุน ได้แก่ 1.นโยบายของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน 2.กลุ่มนายทุนและองค์กรการเงินของเอกชน 3.ภูมิปัญญาและการจัดการความรู้ของชุมชน 4.ความห่างไกลของพื้นที่และความหลากหลายของเชื้อชาติ 5.การจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุนหมุนเวียน

นอกจากนี้ ผ่องผิว (2539) กล่าวถึงการรวมกลุ่มสตรีในชนบท กรณีศึกษากลุ่มสตรีบ้านศรีดอนมูล ตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านศรีดอนมูลมีหลายกลุ่ม และการรวมกลุ่มมีหลายลักษณะที่เกิดขึ้นเอง และกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้งจากองค์กร การรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นเองจะเป็นการค่อยๆรวมตัวกัน โดยจะเป็นผู้กำหนดกิจกรรมเอง และร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ มีการขยายตัวจากกลุ่มเล็กๆเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น มีวัตถุประสงค์ที่ไม่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร การดำเนินงานกลุ่มขึ้นอยู่กับความไว้วางใจ และความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ เกิดจากวัตถุประสงค์หรือนโยบายของหน่วยงานที่เข้ามาจัดตั้งกลุ่ม มีกิจกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการ ผู้นำในชุมชนเป็นผู้ผลักดันให้สมาชิกเข้าร่วมกลุ่ม โดยมีปัจจัยและเงื่อนไขในการรวมกลุ่มหลายประการ เช่น ความสัมพันธ์ในชุมชน การแบ่งบทบาท ประเพณีความเชื่อ และวัฒนธรรม

ลลนา (2541) ศึกษาถึงการรวมกลุ่ม และศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชนชนบทในภาคเหนือ พบว่า กลุ่มในชนบทเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกทุกเพศทุกวัย มีการร่วมมือของชุมชน คงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว กลุ่มต่างๆเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม มีวัดเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมของกลุ่มนอกจากจะมุ่งแก้ปัญหาในชุมชนแล้ว ยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และ แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ การดำเนินงานขึ้นอยู่กับความไว้วางใจและความคุ้นเคยตามระบบความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่าย ส่วนกลไกการรวมกลุ่ม มีผู้นำ สมาชิก ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ทรัพยากรชุมชน ระบบเครือญาติ ศักยภาพชุมชน การพึ่งตนเอง การเรียนรู้ และผลประโยชน์ เป็นกลไกสำคัญ กรณีศึกษาชุมชนไทรเงิน มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาชุมชนในด้านการเกษตร แก้ไขปัญหาหนี้สิน ปัญหารายได้ และราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาการขาดแคลนข้าวสำหรับบริโภคในชุมชน ปัญหาการถูกกดขี่และเอารัดเอาเปรียบ ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งและบุคคลในชุมชน มีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ดีขึ้น เนื่องจากชุมชนสามารถใช้กลุ่มเป็นกลไกวิเคราะห์และจัดการกับปัญหาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

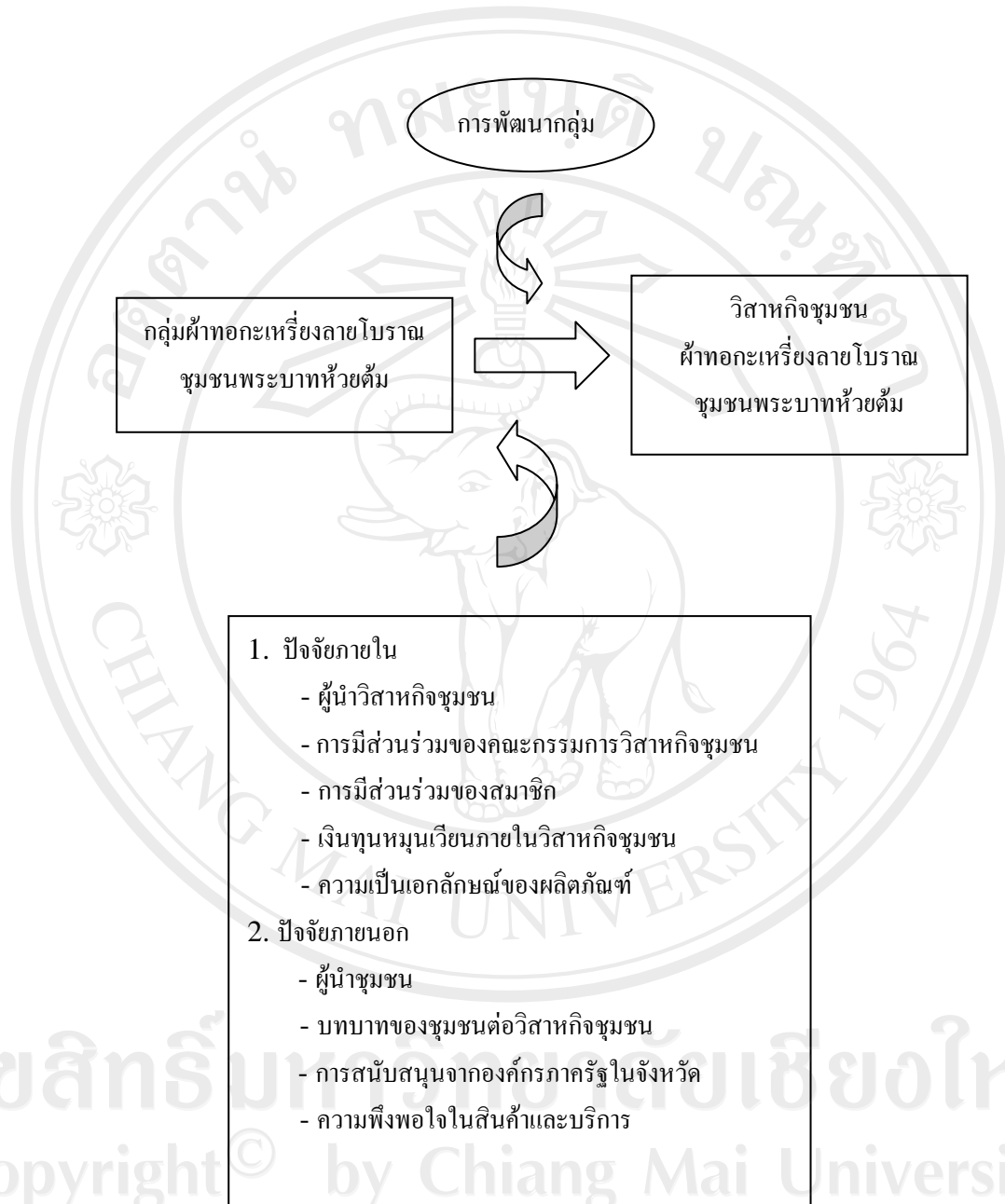
จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบปรากฏการณ์ที่จะนำไปสู่ประเด็นการวิจัย กล่าวคือ ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนา กลุ่ม มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกกลุ่ม ซึ่งพอจะอนุมานได้ดังนี้ พฤติกรรมของกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่ม การร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาต่างๆ บทบาทของผู้นำซึ่งเป็นผู้กำหนดบทบาทและนโยบายในการดำเนินกิจการ มีโครงสร้างและรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจน มีความโปร่งใส มีการแบ่ง

บทบาทหน้าที่ให้เหมาะสมกับประสบการณ์และความสามารถของคณะกรรมการ มีการระดมทุนภายในกลุ่ม ฟังพาดตนเองเป็นหลัก ภูมิปัญญาและการจัดการความรู้ของชุมชน ประเพณีความเชื่อและวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของกลุ่มกับชุมชน ที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งและบุคคลในชุมชนมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ดีขึ้นรวมทั้งการให้การสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาทุกด้าน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย